

Výplatní otisky Protektorátu Čechy a Morava 1939 – 1945

Odstranění českých názvů pošt z výplatního razítka otisku – nové poznatky

Sbíratelyská obec výplatních otisků a odborná veřejnost se více méně obeznámila za několik posledních let s problematikou výplatních otisků Protektorátu Čech a Moravy v letech 1939 – 1945. Hodně k tomu přispěly obsáhlé práce: Katalog výplatních otisků Protektorátu Čech a Morava dr. Miroslava Boušky (I. díl – mimopražští uživatelé a II. Díl – pražští uživatelé, vydáno samonákladem v tištěné formě Praha 1977 a elektronický Katalog Československo – Protektorát Čechy a Morava 1939 – 1945, který poskytli k zveřejnění na klubovém webu www.kf0015.cz autoři Roberto Di Casola a Ivan Leiš (barevná verze v aktualizované formě, Radonice – Lugano 2015). K objasnění této problematiky pomáhá i web Ivana Leiše www.historiapostalis-etc.cz.

Archivní badatelství a rozšiřování specializovaných a studijních sbírek objasnilo řadu otázek. Jednou velkou zajímavostí plnou záhad bylo i odstranění českých názvů pošt z denního razítka v oblastech, kde byl převažující vliv německého obyvatelstva. Jsou známy otisky z Brna (dost masivní a použití úprava z let 1943 - 1945) a Olomouce. Všeobecně se vědělo, že k této změně docházelo v těchto lokalitách v roce 1943, 1944 a 1945. Při zpracování Katalogu s přispěním Di Casolou **jsme objevili datum dosti rané – několik otisků vyplácelo zásilky bez českého údaje v Brně již v květnu 1943 – otisk Všeobecné pojišťovny v Brně s datem 4. 5. 1943.**

V mé sbírce existuje však otisk s jedním z dřívějších hraničních dat – není z Brna, ale z Olomouce. Uživatelem je firma Sigmund (dohledací pošta OLOMOUC 2) a otisk je datován 12. 11. 1942. Tento otisk je zatím jedním z prvních s denním razítkem pouze s německým názvem OLMÜTZ 2. Toto je jeden z nových poznatků.

Zapadlou informací bylo odpilování českého názvu VYŠKOV a ponechání německého názvu WISCHAU u dvou otisků z tohoto místa z let 1944 a 1945 (uživatelé F. Kusák a firma Rostex).

K této třem lokalitám dnes připojuji i další tohoto druhu. **Sbírka odkryla i další otisk s dohledací poštou IGLAU 1, kde chybí český název JIHLAVA 1. V roce 1942 a 1943 byl český název v denním razítku přítomen, v pozdějších letech nikoliv. Otisk s odpilovaným datem je z 5. 2. 1945, ale zcela jistě vznikl jistě o mnoho měsíců dříve. I toto je nový poznatek.**

Oba nové poznatky jsou zařazeny do Katalogu R. Di Casoly a I. Leiše. O překvapení není nouze.

Odstraněním českého názvu u některých lokalit, což nebyl celoplošný krok, vytvořil nový vzor a podtyp výplatního otisku z období Protektorátu.

Za připomenutí stojí uvést přehled a shrnutí vývoje vzorů protektorátních otisků.

Vstupem německých okupačních vojsk na československé území 15. 3. 1939 a oficiálním vznikem nového státního celku – Protektorátu ČM, přestal oficiálně a úředně existovat

otisk československého vzoru. Nikoliv však v reálném poštovním provozu. Jen dostal nové sběratelské jméno – **předběžný protektorátní otisk československého vzoru**. Trval 188 dní až do úředního výnosu dne 19. 9. 1939.

Od tohoto dne se nařizovala úřední a oficiální změna výplatního razítka – místo názvu Československo se začal ve výplatních otiscích používat dvojjazyčný název BÖHMEN UND MÄHREN...ECHY A MORAVA. Tvar výplatního razítka – vtrná řžice alias motýlek zůstal zachován, Aspoň náznak kontinuity s 1. republikou byl veřejnosti na očích.

Toto označení se ve výplatních otiscích začalo objevovat postupně. Vznikl další podtyp výplatního otisku a zatím neúplného poměrného vzoru. Zásah a dosah to byl celoplošný.

K dalšímu poměření došlo dne **5. 12. 1939**, kdy vyšel úřední výnos o změně denního razítka – nařizovalo se změnit existující názvy na německo – český název dohlédací pošty.

I zde to byl zásah celoplošný. Vznikl úplný poměrný vzor protektorátního výplatního otisku.

Dne **20. 1. 1941** došlo k dalšímu nařízení. Poštovní správa vyslyšela volání některých uživatelů po otiscích vyplácející novinové zásilky v úřední modré barvě. Stalo se. Opět rozhodnutí celoplošné. Týkalo se jen barvy, vzhled otisků se neměnil.

Čtvrtou změnou byl poštovní (a možná i protektorátní) souhlas s odstraněním českých názvů pošt v lokalitách Brno, Olomouc, Jihlava a Vyškov, kde byl značný německý vliv. Otázkou zůstává, zda to bylo rozhodnutí lokální či jednotné s uvedením těchto vybraných lokalit nebo rozhodnutí lokální (regionální). Rozhodně to nebylo rozhodnutí celoplošné. Tím se vracím k poznámkám a novým objevům na začátku tohoto článku.

Přesto bych rád zmínil ještě jeden otisk a jedno hraniční datum – a to **5. 5. 1945**, ten den v budově československého radiožurnálu (tehdy existujícího pod jiným názvem) na Vinohradech vznikl další vzor výplatního otisku. Došlo k zasazení názvu Československo do výplatního razítka a českého názvu pošty do denního razítka (psal jsem o něm na tento web před časem). Jednalo se o předběžný obnovený československý výplatní otisk

značné hodnoty. (předběžnost trvala čtyři dny do podepsání kapitulace a ukončení Protektorátu ČM dne 8. 5. 1945).

Období šesti let Protektorátu ČM bylo ze sběratelského hlediska velmi zajímavou periodou v poštovní historii Československa, i když plnou společenského zmaru a smutku a lidských tragédií.

Tento příspěvek jsme zavěsil v době, kdy zveřejňuji badatelské a odborné poznatky ze sbírky výplatních otisků Protektorátu Čechy a Morava 1939 - 1945 na tomto webu.

Ukázka nově objeveného jihlavského otisku uživatele TEXTILIA (po změně denního razítka, kdy byl odstraněn český název dohlédací pošty). Datum 5. 2. 1945.

V dolní části listu je výplatní otisk Všeobecné pojišťovny v Brně ještě z dvojjazyčným názvem dohlédací pošty BRÜNN 1/BRNO 1 s datem 22. 5. 1940, kdy v denním razítku byl ještě dvojjazyčný název pošty. I u tohoto otisku později došlo k odstranění českého názvu. Sběrka prozradila datum 4. 5. 1943, datum mohlo být i dřívější. O tomto otisku budu psát v právě vycházejícím seriálu o zkratkách a iniciálách mimopražských uživatelů (viz).

